

נושא העבודה

לשון הרע

תאריך : 11.12.16

העבודה מוגשת בחסות העמותה של נוער שוחר משפט עברי

לשון הרע

מאת

בר עטייה

-1-

מבוא:

למילה יש השפעה הרסנית מאוד- או במקרים מסוימים חיובית. לפי הגמרא, העולם נכשל בכמה עבירות חמורות, כמו רצח מעגל בינוני, נכשל בעבירות כמו גזל- אך כולם נכשלים ב"אבק לשון הרע" וברכילות, היצר הזה בעצם קיים אצל כולם.

"החיים והמוות ביד הלשון"¹ ועל כך דיברו החכמים, למילים יש כוח רב הן יכולות לבנות או להרוס, להרוג, לעודד או לייאש.

אדם שנחשב בעל שם טוב בעיני הבריות, הוא האדם בעל דרך ארץ, האדם ששומר על כבודו של חברו כפי שהיה רוצה שאותו אדם ישמור על כבודו.

יש להשתמש במילים בזהירות רבה על מנת להימנע מעתיד לבוא, על מנת להימנע מלהזיק לאדם אחר "סוף מעשה במחשבה תחילה". "ארצה להתמקד בעבודתי על עניין לשון הרע, זהו עניין נפוץ כיום בעולם המודרני. ניתן לראות גם את עניין לשון הרע בתוקפת המשפט העברי שהיה נהוג בעבר. בעידן המודרני המתקדם של היום, ניתן להפיץ הרבה יותר בקלות וביעילות אמירות שכלולות בהם לשון הרע, לעומת תקופת המשפט העברי. בעבודתי אשווה בין הגבולות הקיימים בשימוש לשון הרע, הסעדים והפיצויים שניתנים בגין לשון הרע.

הקדמה אישית:

בחרתי לכתוב על נושא "לשון הרע" מהסיבה שזהו נושא רגיש שקיים מאז ומתמיד, ניתן לראות את העניין הזה בכל מקום אם זה בין רבים לפרט, אם זה בציבור, בתקשורת, במקום העבודה, ואף בפעילותנו העסקית.

לשמירה על שמנו הטוב יש חשיבות רבה, עמוקה ורב מימדית, לא רק משום שיש בכך עשיית צדק משפטי, אלא גם בעיקר חשיבות אישית בעלת השלכות משמעותיות בהמשך.

בעבודתי אחקור ואבין באילו נסיבות עלולות להביא לעוולת לשון הרע, אבדוק את השוני בין הסנקציות הניתנות, אערוך השוואה בין לשון הרע בתקופות הישנות ההלכתיות, ובין לשון הרע שמתקיימת כיום בתקופה בה אני חי.

בנוסף ללשון הרע, שהיא דבר אשר עלול לבזות ולפגוע אדם אחר, קיימת גישה הפוכה, של לשון טובה, זהו כל דבר אשר פרסומו מפאר, מהלל ומשבח אדם בפני זולתו, כלומר להציג את האדם אהוד, ומוערך. על כך נאמר "טוב שם משמן טוב"¹.

בתור מישהו מוסרי שמאמין בערכים כמו כבוד, צדק, אמת, ושמירה על זכות לשמו הטוב של האחר, אדע מעתה ואילך להיות זהירה בדעותיי ובאמירותיי, לשמור על לשוני ולשמור על החוק.

קריאה נעימה!

גישת המשפט העברי:

מהי לשון הרע?

המשפט העברי רואה בחומרה רבה דברי לשון הרע. העיסוק בסוגיה מתחיל בתורה, עובר דרך המשנה והתלמוד, מקבל ביטוי סדור במשנה תורה ובשולחן ערוך ומגיעה לשיאו בספרו של ר' ישראל מאיר הכהן מרדין-החפץ חיים

בהלכה היהודית נאסר לדבר לשון הרע, כל דיבור רע על הפרט או על הרבים שכולל פרסום המעשים הרעים, או יכול לפגוע בהם או להעליבם. מקור האיסור הוא בתורה שם נאמר במפורש

"לא תלך רכיל בעמך"¹. הרמב"ם מפרש זאת: "הרכיל הוא זה שטוען דברים והולך מזה לזה ואומר כך וכך אמר פלוני, כך וכך שמעתי על פלוני, אף על פי שהוא אומר אמת, הרי זה מחריב את העולם"². כלומר דיבור לשון הרע הוא גם בגדר של אמירת אמת. עדות ללשון הרע בפעם הראשונה נמצאה בחטא הנחש בסיפור גן עדן, כאשר דיבר לשון הרע על הקב"ה וכך גרם לאדם הראשון לחטוא, כשאמר לו: "כי יודע אלוקים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלוקים יודעי טוב ורע"³. כלומר הקב"ה חושש מן האדם ולא רוצה בטובת האדם. אירוע נוסף שבו הופיע חטא לשון הרע בתורה הוא במעשה של יוסף כאשר נאמר: "ויבא יוסף את דיבתם רעה אל אביהם"⁴. דברים אלו קוממו על יוסף את אחיו. החברה מוצאת את הפרישה מחטא לשון הרע קשה, לאור העובדה שהחטא אירע בפעם הראשונה בסיפור הבריאה. בדוגמאות הנ"ל ניתן להבחין בהבדלים הקיימים בין הבאת דיבה להוצאת דיבה. לדעתו של הרמב"ן הבאת דיבה היא אמירת דברי שקר שהאומר ממציא, והוצאת דיבה היא אמירת דברים רעים אבל הם כוללים דברי אמת. המונח לשון הרע יכול יבוא לידי ביטוי גם באמצעות "אבק לשון הרע"⁵ - דברים אשר עלולים להביא לידי כך שאנשים ידברו לשון הרע. דוגמאות ל"אבק לשון הרע":

א. רמיזות שבהן קיים משהו רע למרות שלא מספרים אותו.

ב. אמירת דברי שבח על אדם בפני שונאיו. מכיוון שדבר זה עלול להוביל להתנגדות השומעים וגינוי של האדם עליו מדברים.

ג. דברים מותרים שהשומע עלול לפרשם לרעה.

¹ ויקרא י"ט, ט"ז.

² רמב"ם - משנה תורה ספר המדע הלכות דעות פרק ז', הלכה ב'.

³ בראשית פרק ג', ה'.

בראשית פרק ל"ז, ב'.

⁵ דברי דרבנן (תקנת חז"ל) איך יש הטוענים שהוא גם מדאורייתא (מן התורה).

עבירה וענישה בגין לשון הרע

לפי דברם של החכמים, אשר מחזיקים בגישה "על שלוש עבירות נפרעין מן האדם בעולם הזה, ואין לו חלק לעולם הבא-הכוונה לעבודה זרה, וגילוי עריות ושפיכות דמים ולשון הרע כנגד כולם."¹ לפי דברים אלו, בא לידי ביטוי עבירת לשון הרע, שזוהי עבירה הנחשבת לחמורה מאוד. בנוסף מציינים החכמים כל המספר בלשון הרע-כאילו כפר בעיקר, שנאמר "אשר אמרו, ללשונו נגביר-שפתינו איתנו: מי אדון, לנו"².

איסור לשון הרע קיים רק ביחס לסיפור דברים על אדם, ולא על מושגים, כגון דת ואף לא על תאגידיים ומקצוע, במידה שלשון הרע מתייחס אדם שהם חברי אותה דת מקצוע או תאגיד, יהיה חמור דינו של המספר על הרבים יותר מדינו של המספר על היחיד.
קטן: אף הוא בכלל אדם ואף עליו אסור לספר לשון הרע.
מת: ישנה חשיבות רבה לחשיבותו של המת, המשפט העברי מייחס לזה חשיבות רבה והוא רואה חומרה רבה בפגיעה בו.

ניתן להבין זאת לפי דבריו של שולחן ערוך: "תקנת קדמוננו וחרם שלא להוציא שם רע על המתים"³, דינו של המוציא שם רע על המתים חרם.

¹ משנה תורה פרק ז', הלכה ד'.

² תהילים יב', ה

³ שולחן ערוך או"ח תר"ו, ג' -5-

דינו של דובר לשון הרע:

1. לפי ההלכה היהודית, אדם הדובר לשון הרע עובר על האיסור של "לא תלך רכיל בעמך" בדרך כלל עונשו של אדם שעבר על אותו איסור בתורה, לקה בצרעת "זאת תהיה תורת המצרע"¹, כלומר פצעים בכל גופו של הדובר. היה קשה מאוד להבדיל בין פצעים רגילים, ובין פצעים של צרעת לשון הרע, הכהן היה נאלץ לבדוק את הפצעים ולאחר שבדק אותם, אותו אדם היה צריך לצאת אל מחוץ לעיר, ועל כך נאמר "בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה

פרוע ועל שפם יעטה וטמא טמא יקרא"², הרעיון כאן הוא למעשה שהאדם יחווה דברים שמבטלים את כבודו.

2. במידה ודובר לשון הרע גרם ע"י דבריו נזק כספי לאותו בן אדם אותו הוא מבייש, חל עליו המושג "גרמא בנזקין אסור"³, פירוש המושג במשפט העברי הוא היזק שנעשה באופן עקיף ולא באופן ישיר, ועל כך אין על המזיק חיובי נזקין.
3. אחד מסוגי הנזקים שמזיק חייב לשלם לניזק הוא נזק על בושה שבייש המזיק את הניזק. הגמרא במסכת בבא קמא קובעת שאין תשלום על בושה בדברים, כלומר המבייש את חברו בדיבור אינו חייב לשלם לו תשלומי בושת. דין זה נפסק להלכה ברמב"ם (חובל מזיק ג,ה).
4. כנגד הסעיפים הקודמים, דוברי לשון הרע יענשו כך שיחויבו לשלם קנסות למען צדקה, תרומה, או למען מטרות ציבוריות אחרות, כתוצאה ממעשיהם.
5. במידה והנפגע בוחר למחול בפני התביעה על העבירה שבוצעה נגדו על ידי סיפורים, ועל ידי דיבורי לשון הרע, לנפגע לא תהיה זכות לפיצויים, כך אומר ר' אליהו בן חיים.

¹ ויקרא יד, ב

² ויקרא י"ג

³ תלמוד בבלי, מסכת בבא בתרא -6-

מניעת נזק

כנגד לשון הרע, שמתייחס לפרסום של אמירות, או כל מידע שאין צורך לפרסמו, קיימת חובה אחרת: מניעת הנזק. יש חובה למנוע מאדם נזק גופני או נזק כספי. בעצם קיימת כאן איזושהי סתירה בין שתי החובות האלה: החובה שלא לספר לשון הרע מחייבת את האדם לא למסור אינפורמציה שאין צורך לפרסמה, ואילו החובה למנוע מאדם נזק מחייבת את האדם להעביר לו את האינפורמציה הרלוונטית.

על מנת לבצע את החובה לרסן אדם מלעשות מעשים שליליים יש לקבוע כמה כללים ועקרונות¹, המקור הבא תוחם את התחום של איסור לשון הרע, וקובע מתי האיסור מתבטל, ויש אפשרות לבטל את הדברים.

- ברגע שהאדם ידע בעצמו, ולא שידע על ידי שמיעה מאחרים. ובמידה והוא שמע זאת מאחרים הוא חייב לוודא שאלו הם דברי אמת.

שייזהר מאוד שלא יחליט תיכף שהאיש גזל ועשק או הזיק, רק יתבונן היטב בעניין, אם על פי דין הוא בכלל גזל או הזיק.

- שיוכיח את החוטא מתחילה בלשון רכה, אולי יכול להועיל לו ויטיב על ידי זה את דרכיו.

- שלא יגדיל את העוולה יותר ממה שהיא.

- שלא יפורסם הדבר כתוצאה משנה שיש לו עליו מכבר, לא ליהנות חלילה מהפגם שהוא נותן בחברו, בעצם שיכוון לתועלת.

- אם יכול לסבב את התועלת הזאת בדרך אחרת, ולא יצטרך לספר את עניין הלשון הרע, אזי בכל מקרה אסור לו לספר.

- שלא יגרום על ידי הסיפור נזק גדול יותר מן הדין שהיה יוצא, אילו הועמד האיש על דבר זה בבית דין.

-7-

¹ רבי ישראל מאיר הכהן מראדין, חפץ חיים, י'.

ההתנצלות בגין שימוש בלשון הרע

המשנה קובעת שכאשר אדם מבייש את חברו "אף על פי שהוא נותן לו, אין ימחל לו עד שיבקש ממנו"¹, כלומר פיצוי בתשלום אינו מספיק כדי למחול לעבריין על עונו אלא החובה עליו לבקש את סליחת הנפגע.

ההלכה לעומת זאת, מתירה שלא למחול לפוגע מכיוון שיייתכן שקיים אדם ששמע את דברי לשון הרע, ולא שמע את ההתנצלות, ולחשוב שדברי לשון הרע היו דברי אמת. ההתנצלות של מבייש חברו תבוא בפני כל עדי סיפור לשון הרע.

בתי הדין העבריים בתקופות ובפזורות שונות הטילו עונשים פליליים וחובות תשלום ופיצויים לנפגע מלשון הרע, ואף לעיתים חייבו את הפוגע בפרסום ההתנצלות על המעשה שעשה לאוזני כל הציבור. עבירות לשון הרע כוללות דברי כתב והן בעל פה, על קבוצה או על פרט ואף על החי ועל המת.

¹ מסכת בבא קמא, פרק החובל ח', ז'

העדר כוונה רעה:

"וכן המספר בלשון הרע דרך שחוק ודרך קלות ראש, כלומר, שאינו מדבר בשנאה". אין אחריותו של המספר פוחתת מחמת שלא התכוון בסיפורו להרע לאדם הנפגע. רבינו יונה מגירונדי קובע ש "בענין לשון הרע ייענש על הפשיעה בו אף על פי שלא נתכוון לבזות חברו". הרמב"ן מביא את הציווי "זכור אשר עשה ה' אלהיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים"¹.

לפי דבריו של רמב"ן: "אזהרה גדולה בו להמנע ממנו (הכוונה ללשון הרע) בין בגלוי בין בסתר, בין במתכוין להזיק ולהבזות, בין שאין מתכוין להזיק כלל". הרמב"ן באומרו מציין שיש להמנע משימוש בלשון הרע.

בנוסף פוסק גם החפץ-חיים: "אין נפקא מינה בין אם מתכוון המספר לבזות את חברו לבין אינו מתכוון לכך".

במידה ונשמעו איש מפי איש יהיה המספר אחראי אף אם לא התכוון להרע לנפגע.

יתר על כן: אף אם המספר "משער לכתחילה שלא יבואו להנידון שום רעה על ידי דבורו", אף במקרה זה הוא עובר על סיפור לשון הרע, מאחר שהמבחן הוא אובייקטיבי ולא סובייקטיבי.

דיבור בגנות הזולת- זכות הציבור לדעת:

בתלמוד יש כלל המגדיר את המותר לפרסם, ונאמר על כך "וידבר ה' אליו מאוהל מועד לאמור"¹. הכלל הזה מציין שאדם שאומר לחברו דבר, צריך להישאר בגדר שניהם, ואם האדם קיבל רשות

במפורש למסור את הדברים לאנשים נוספים, רק אז מותר למסור את הדברים ולספר עליהם לשאר.

ההלכה היהודית כוללת את עקרון זכות הציבור לדעת האוסר לפרסם דברים המזיקים לבני אדם, עקרון זה מתקשר לנושא לשון הרע. זכות הציבור לדעת בעצם מתמקדת בדברים שאי ידעתם תגרום נזק, ובנוסף בדברים שאינם גורמים נזק.

ניתן להסביר זאת בעזרת שני דוגמאות עיקריות :

1. דברים שחובה על הציבור לדעת- למשל החובה לדעת את החוק, ללמוד תורה, ולדעת את מה שקורה בציבור.

2. דברים שלציבור אסור לדעת- אין זה מעניינו של אדם אחד פרטי חייו של זולתו של האדם.

לא ניתן לגרום לאדם נזק, כאשר נמסר מידע כלשהו אשר קשור באותו אדם, מידע זה יכול לכלול סוגים שונים:

- מסירת ידיעות רעות ושקריות

- מסירת ידיעות רעות אך נכונות

- מסירת ידיעות סתמיות ונכונות

הפרחת רמזים שיגרו את דמיון השומע

-10-

¹ יומא ד', ב'

גישת המשפט הישראלי:

הגדרה מהו לשון הרע?

המונח לשון הרע בא לידי ביטוי בסעיף 1 ל"חוק איסור לשון הרע"¹ בצורה הבאה:
לשון הרע היא אמירה אשר פרסומה עלול להשפיל פרט או קבוצה, לבזות אותם ואף להפוך אותם למטרה לשנאה. אמירת לשון הרע עלולה לבזות אדם בשל מעשיו התנהגותו והתכונות המיוחדים לו

ואף לפגוע בו מהבחינות הבאות: במשרתו, עסקו, ומקצועו ע"י ביזוי גזעו, דתו, מוצאו ומינו. כלומר, לשון הרע היא פעולה אשר תגרום לאדם להשפלה, ואף לאיבוד מקור פרנסתו ובעיקר לבזות אותו. חוק איסור לשון הרע עוסק בעצם בהגנת כבודו ושמו הטוב של האדם באמצעות הטלת איסור על פרסום ביטויים ואמירות שעלולים לפגוע ולבזותו.

ניתן ללמוד מחוק איסור לשון הרע שעוולת הלשון הינה עוולת אחריות חמורה מאוד, היא לא דורשת קיום של יסוד נפשי, כאשר הפוגע מפרסם דברי לשון הרע הוא עלול לעשות זאת לא

במכוון, אך מספיק שקיימים בפרסום שלו דברים או אמירות אשר עלולים לפגוע באדם כדי שבפרסומו תהיה עוולת לשון הרע.

כאשר בודקים מקרה העלול להיות בו שימוש בלשון רע, בדיקה זו נעשית בשיטת "האדם הסביר" מדוע דווקא משתמשים בשיטה זו?

שיטת האדם הסביר הינה בדיקה אובייקטיבית בה רואים כיצד אדם מתייחס לאירוע באותן הנסיבות כמו במקרה הנבדק.

בית המשפט יבדוק האם במקרה המסוים היה קיים שימוש בלשון הרע ואם הוא ימצא עדויות לכך, הפוגע יורשע בשימוש לשון הרע.

¹ חוק איסור לשון הרע תשכ"ה 1965

עבירה וענישה בגין לשון הרע

חוק איסור לשון הרע מגדיר שפרסום הכלולים בו דברי לשון הרע, יכול להוות עילה אזרחית בנזיקין, ויכול אף להגיע לכדי עבירה פלילית.

כאשר מצאו כי התקיימה עבירת לשון הרע ניתן לקבל פיצויים וסעדים לנפגע, ובהתקיים עבירה פלילית יוטל עונש של עד שנת מאסר לפוגע.

לפי החוק לבית המשפט יש סמכות לחייב את הפוגע בסכום של עד 50,000 ₪ ללא כל הוכחת נזק ואם הוכח כי לשון הרע פורסמה בכוונת תחילה על מנת לפגוע, בית המשפט רשאי לדרוש תשלום פיצויים על סך של עד 100,000 ₪ ללא הוכחת קיום נזק.

הפיצויים שניתנים לנפגע הם בעלי מטרה חינוכית בנוסף לסיפוק הנפגע משום שפגיעה בשמו הטוב של האדם, אינה מעשה שיכול לעבור על סדר היום, ולכן פיצויים אלו בעלי מגמה עונשית על מנת לחנך ולהרתיע משימוש חוזר בלשון הרע.

דוגמא לכך ניתן לראות במקרה בו פלונית פרצה לקליניקה של בעלה הרופא וקראה לו הומו, האישה חויבה לפצותו בסכום שהגיע בצירוף ההוצאות ל100 אלף שקלים.

¹(תמ"ש 314827/96).

השוואה בין המשפט העברי למשפט הישראלי:

- במשפט עברי לשון הרע מתייחס לאמירת דברים העלולים לפגוע באדם אחר, כגון דברי גנאי, אך גם מתייחס לאמירת דברים טובים, ואילו במשפט הישראלי העוולה של לשון הרע מתייחסת אך ורק להכפשת שמו של אדם, דבר שעלול לפגוע ואף להעליב את אותו אדם.

- במשפט העברי אין הגנות שקבועות בחוק, על מנת שיתקיים לשון הרע אשר מותר על פי החוקים של המשפט העברי, יתקיימו רק במצבים חמורים ויוצאי דופן.
– לשון הרע במשפט הישראלי יתקיים במקרים הבאים: פרסום דברי בתי משפט, דברי עורכי ופרסום בורריות. במשפט העברי לשון הרע מותר כאשר הסיבה שבגינה עושים זאת מצריכה להשתמש בלשון הרע לדוגמא כאשר יש צורך להסיר מכשול ובכך למנוע נזק שעלול להיגרם לאחרים.

– יש יוצא מן הכלל אחד, שלפיו עונשין מן התורה על הוצאת לשון שם רע והוא: אדם שמוציא שם רע על ארוסתו, כאילו נבעלה לאחר בעודה מאורסת לו ונמצא ששיקר, עונשו מלקות ותשלום כספי. בניגוד למשפט העברי המשפט הישראלי אינו שם דגש על ארוסה כיוצאת מהכלל.

– המשפט העברי שונה ממה שקבוע בחוק בכל הנוגע ללשון הרע, הן בעניין מהות האיסור, והן לעניין המצבים שבהם מותרת לשון הרע.

ניתן בעצם לראות את ההבדל המהותי של החוק שאוסר התנהגות חמורה אך לא כל התנהגות שאינה מוסרית, לבין ההלכה שבעצם מתמקדת ושמה דגש על כל היבטי החיים והמוסר שתופס תפקיד ומקום מרכזי בכל הנושא של לשון הרע.

לשון הרע על מת:

סעיף 5 לחוק איסור לשון הרע, לשון הרע על אדם שפורסמה אחרי מותו, דינה כדין לשון הרע על אדם חי, אלא שאין בה עילה לתובענה אזרחית או לקובלנה, ולא יוגש כתב אישום בשל עבירה לפי סעיף זה אלא אם ביקש זאת בן-זוגו של המת או אחד מילדיו, נכדיו, הוריו, אחיו או אחיותיו¹.

יש מקרים של לשון הרע היכולים להתאפיין במצבים שבהם מתפרסמות אמירות על בן אדם לאחר מותו, ואמירות אלה כוללות השפלה ביזוי ופגיעה בכבוד המת².

חשוב לציין, שכבוד המת חשוב לא פחות מכבוד האדם החי, יש לשמור על שמו הטוב של האדם גם לאחר מותו.

בנוגע לכתב אישום פלילי, החוק מאפשר לקרוביו של הנפטר להגיש בקשה לפתוח בהליך פלילי נגד האדם הפוגע, בעצם אותו אדם שמשתמש בלשון הרע. אפשרות זו לא הייתה קיימת עד שנחקק חוק לשון הרע בשנת 1965. כאשר מוגשת בקשה כזו, ההחלטה הסופית באשר להגשת כתב אישום פלילי היא של רשויות התביעה במדינה, שבראשן עומד היועץ המשפטי לממשלה. קיים מצב נוסף כאשר מדובר על אדם שנאמרה עליו לשון הרע לפני פטירתו. הסדר לעניין זה מצוי בסעיף 25 לחוק.

בני המשפחה רשאים, להודיע לבית המשפט תוך שישה חודשים ממועד פטירתו של הנפגע, על רצונם להגיש תובענה או קובלנה.

דוגמא לתיק מפורסם בנושא לשון הרע על מת: פסק הדין בעניינה של הזמרת עפרה חזה, בעניין זה האשימו בני משפחתו של בעלה, דורון אשכנזי, שנפטר שנה לאחר מותה של עפרה חזה, את מנהלה האישי בצלאל אלוני בכך שבראיונות שערך שעות ספורות לאחר פטירתו, הטיח האשמות באשכנזי על כך שגזל את כספה של עפרה חזה ובנוסף הציג אותו כגורם למותה³.

¹ על פי סעיף 5 לחוק איסור לשון הרע-לשון הרע על מת.

² מתוך דיני לשון הרע

³ חזה ואח' נ' אלונה ואח'

התנגשות בין לשון הרע לבין זכויות יסוד:

לשון הרע היא אמירה הפוגעת בכבודו או בשם הטוב של אדם, קבוצת בני אדם או ארגון. האמירה הזו שנאמרת עלולה ליצור התנגשות בין שתי זכויות.

הזכות הראשונה אשר נפגעת כתוצאה מאמירה, היא זכותו של המפרסם- הזכות לחופש הביטוי, לבין זכות שמירת שמו הטוב של האדם. על מנת לקבוע התנגשות זו נדרש איזון בין שני הערכים האלו. מאחר ששיטת המשפט הישראלי מכירה בחופש הביטוי ובנוסף גם בזכות שם הטוב (זכויות יסוד) כחלק מחוק המתייחס לכבוד האדם וחירותו, נדרש לאזן בין שתי זכויות אלה. בין הזכויות האלה קיים מתח תמידי, הגשמה של זכות אחת תוביל לפגיעה בזכות האחרת, לכן יש צורך באיזון של שתי הזכויות.

כתוצאה מהמתח הקיים בין הערכים שמתנגשים, הגדיר החוק גבול כלשהו בין לשון הרע המהווים עוולה לבין אלו שזוכים להגנה כלשהי. למעשה, ניתן לראות לפי החוק אילו פרסומים הם רצויים ואת אילו שאינם רצויים. ניתן לראות את עניין ההתנגשות בין לשון הרע לבין זכויות יסוד בפסק דין רשת שוקן נ' אילון (לוני) הרציקוביץ'¹: הערעור שבפנינו חוזר ומציב את שאלת האיזון החוקתי בין חופש הביטוי לבין הזכות לשם טוב, במסגרת חוק איסור לשון הרע, התשכ"ה – 1965.

¹. ע"א 4534/02 נגד אילון (לוני) הרציקוביץ'

קביעת נזק בגין שימוש לשון הרע

העוולה האזרחית של פרסום לשון הרע אינה מתמקדת בכך שלתובע נגרם נזק, די בכך שאותו פרסום היה עלול לבזות, להשפיל או לפגוע בתובע.

הפיצויים שניתנים בעקבות פרסום לשון הרע, אינו חייב להיות נזק ממון, סעיף 2 לפקודת הנזיקין קובע כי, נזק הוא "אבדן חיים, אבדן נכס, נוחות, רווחה גופנית, או שם טוב או חיסור מהם וכל אבדן או חיסור כיוצאים באלה".

לפיכך, התובעים שנפגעו מלשון הרע זכאים לדרוש לפיצוי בגין שלושה נזקים: נזק ממון, נזק לשם הטוב ועוגמת נפש.

עוגמת נפש באה לידי ביטוי בצער ובסבל הנפשי שנגרם לתובע כתוצאה מלשון הרע, נזק לשם הטוב בא לידי ביטוי בשינוי לרעה בדרך בה נתפס האדם בחברה, ונזק הממון הוא בעצם נזק כספי שנגרם לתובע בעקבות פרסום לשון הרע.

פגיעה בלשון הרע היא אינה פגיעה פיזית שקל לראותה, זהו נזק נפשי, על כן קשה להעריך את עוצמת הנזק ולקבוע את גובה הפיצוי בגין שימוש לשון הרע. הפסיקות בגין תביעות לשון הרע ניתנות מסכומים נמוכים לסכומים גבוהים יותר.

התנאים שבהם יפסוק בית המשפט מהו גובה הפיצוי המתאים בגין לשון הרע:

1. זהות הנפגע מלשון הרע
2. תפוצת פרסום לשון הרע.
3. רשלנותו של המפרסם לשון הרע.
4. חומרת לשון הרע.
5. מניעי המפרסם לשון הרע.
6. נזק כספי לנפגע מאותה לשון הרע.
7. שמו הטוב של הנפגע מלשון הרע
8. נכונות המפרסם להתנצל בגין פרסום לשון הרע.

סיכום:

ניתן לראות שסוגית לשון הרע נמצאת בטבעו של האדם, בכל אחד ואחד מצויה לשון הרע. השאלה היא איך האדם בוחר לנהוג? האם הוא בוחר לנצל זאת לרעה או לנצל זאת לטובה. היחיד שיכול לשלוט בכך הוא האדם עצמו.

על אף הסנקציות והפיצויים בגין הכפשת שמו של אדם, ופגיעה בנפשו של האדם, שום ערך כספי או חומרי לא יוכל לתקן זאת, כי שמו הטוב של האדם נקנה בכסף, וכבודו כבר נפגע. במשפט הישראלי האדם יישפט ע"י בית המשפט ובדין העברי השופט יהיה הקב"ה והוא זה שיהיה אחראי לעונש.

בעבודתי ניסיתי לענות על השאלה מה מניעו של האדם, מה מפעיל אותו, והגעתי למסקנה שקשה להכריע בסוגיה הזו, כיוון שיכולות להיות סיבות רעות: רשעות, קנאה, תוצר של פירוש לא נכון למציאות, מצב קשה שהמספר לשון הרע היה נתון בו.

הזכאות לשם טוב אינה הפקר, היא זכות עפ"י דין גם ללא צורך בהוכחת נזק. לא כל הוצאת לשון הרע הינה פסולה ולעיתים אף קיימת חובה מוסרית להוצאת לשון הרע בסייגים האמורים בחוק למען הגנה ממשית על הציבור והחברה מפני כל רע.

ביבליוגרפיה

חקיקה

חוק איסור לשון הרע תשכ"ה 1965
פקודת הנזיקין- תשכ"ח

פסיקה

ע"א 4534/02 נגד אילון (לוני) הרציקוביץ
חזה ואח' נ' אלונה ואח'
(תמ"ש 314827/96)

ספרות מחקר

דיני נזיקין מהדורת תש"ע
משנה תורה ספר המדע- הלכות דעות פרק ז'.

מאמרים

רובינשטיין אלקיים, "על המאבק הנמשך לכבודו של הזולת ולשמו הטוב", גיליון מספר
6

רקובר נחום, "על לשון הרע ועל ענישה עליה" במשפט העברי

משפט עברי

ספרות הפסיקה

יומא ד', ב'

משלי יח' כ"א

מסכת בבא קמא, פרק החובל ח', ז'

ויקרא יד, ב'

ויקרא י"ג

תלמוד בבלי

משנה תורה פרק ז', הלכה ד'

תהילים י"ב, ה

שולחן ערוך, א"ח, תר"ו, ג'

קהלת ז', א'

בראשית פרק ג' ויקרא י"ט

משנה תורה ספר המדע מסכת בבא בתרא